

*О. О. Яременко-Гасюк,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ ЗРОСТАННІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

В статті говориться про важливість формування іншомовної компетентності як одного з ключових завдань, що сприятиме інноваційному розвитку вітчизняної освіти. В цьому ж контексті повинна проходити й фахова підготовка студентів техніко-технологічних спеціальностей (ТТС), які у майбутньому сприятимуть гармонійному входженню нашої країни у світову спільноту. Тому в основу реформування техніко-технологічної освіти доцільно було б покласти компетентнісний та діяльнісний (прагматичний) підходи, які разом з застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій в контексті інформаційно-освітнього середовища забезпечать ефективне зростання особистості студента не лише за рахунок отриманих знань, а й за рахунок надбання власного досвіду, розвитку творчого мислення. В статті надається модель формування іншомовної компетентності студентів ТТС в умовах інформаційно - освітнього середовища і характеристика кожного з її компонентів. Наголошується на важливості введення творчого компоненту, який саме зараз має відповідати за формулювання нових ідей та генерацію нового світосприйняття в процесі професійного зростання студентів ТТС.

***Ключові слова:** формування іншомовної компетентності, інформаційно-освітнє середовище, діяльнісний підхід, компетентнісний підхід, творчий потенціал*

Постановка проблеми та її актуальність. Стратегія навчання впродовж життя та концепції компетентнісного підходу до професійного зростання фахівців є сьогодні основоположними для систем освіти країн світу та України і передбачають постійне оновлення знань, навичок та компетентностей відповідно до розвитку інформаційного суспільства. Ми дійсно є свідками того, що в системах освіти різних країн проходять найбільші реформи за останні десять років. Причини, що потребують такого реформування - розвиток технологій, які змінили образ світу і глобалізація світової економіки.

Саме тому сучасні тенденції техніко-технологічної освіти спрямовані на збільшення ролі гуманітарної складової навчального процесу та підготовки фахівців з високорозвиненими професійними і загальнокультурними компетентностями, здатних спілкуватися і співпрацювати з професіоналами, підприємствами та фірмами різних країн [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особлива соціальна функція вищої школи полягає у формуванні особистості гуманістичного типу, фахівця як освіченої людини, здатного творчо підходити до вирішення завдань як соціального, так і науково-технічного характеру [1].

Положення щодо вдосконалення професійної підготовки фахівців обґрунтовано в ряді програмних вітчизняних («Про вищу освіту» 2014; «Про професійно-технічну освіту» 1998; Концепції розвитку професійно-технічної освіти України 2004 та ін.) та міжнародних документах (Міжнародній стандартній класифікації освіти (МСКО-2011); Брюгському комюніке щодо зміцнення європейського співробітництва у сфері професійної освіти та навчання на 2011-2020 рр 2010 та ін.) [3].

Одним з ефективних шляхів вирішення проблем, що постають зараз перед суспільством, освітою і наукою в контексті компетентнісно орієнтованої модернізації системи підготовки спеціалістів, що набуває характеру актуальної педагогічної та методологічної проблеми для майбутнього України, є формування іншомовної компетентності як одного з ключових завдань, що сприятиме випереджувальному інноваційному розвитку вітчизняної освіти [6].

Актуальність цієї проблеми зумовили постановку **мети статті:** дослідження особливостей підготовки майбутнього фахівця, що повинна проходити в контексті інноваційних підходів до сучасної вищої технічної освіти, а саме впровадження в процес навчання нових технологій формування такої компетентності студентів техніко-технологічних спеціальностей.

Викладення основного матеріалу дослідження. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій в контексті інформаційно-освітнього середовища можна розглядати як те, що найбільш відповідає сучасному змістові професійної освіти. Такий підхід передбачає

створення оптимальних умов для розвитку в особистості, що навчається здатності до навчання впродовж усього життя, вміння використовувати автентичну інформацію, самостійно аналізувати і критично осмислювати реалії професійної підготовки. Основним компонентом цієї системи освіти є різнобічний професійний розвиток особистості студентів техніко-технологічних спеціальностей за рахунок активного входження в практичну складову володіння стратегіями ефективної міжособистісної, міжкультурної та професійної комунікації.

Таким чином, усвідомлення ролі іноземної мови, оволодіння стратегіями такої комунікації, знання на практичному рівні, про що зазначається у Національній доктрині розвитку освіти України, стали необхідністю, що визначає якість підготовки фахівця на технічному факультеті або вузі. Адже «студентство, як творча продуктивна сила суспільства, інтелектуально-культурний потенціал країни, визначатиме входження держави в європейський світовий контекст» [9].

А що ж ми маємо зараз? Аналізуючи виступи студентів з презентаціями та доповідями, нами було відзначено, що більшість студентів техніко-технологічних спеціальностей відчують труднощі комунікативного характеру. Вони проявляються в низькій здатності адекватно реагувати на комунікативну ситуацію, підтримувати бесіду, недостатньому прагненні відповідати на питання аудиторії, іноді неможливості відірватися від «папірця» з матеріалом, невмінні вибрати інформацію, яка за змістом відповідала б темі доповіді і була б зрозумілою для інших студентів, що ми пояснюємо відсутністю належних умов педагогічного забезпечення формування іншомовної комунікативної компетентності, в тому числі і недостатньою розробленістю педагогічних стратегій, організаційних форм і нових педагогічних технологій в процесі реалізації такої комунікативної підготовки.

Зважаючи на це в основу реформування техніко-технологічної освіти доцільно було б покласти компетентнісний підхід, при реалізації якого в професійній освіті актуальними стають моделі *навчання в дії, навчання дією*, які мають витоки в прагматичній і діяльнісній дидактиці

Навчання дією є навчанням через досвід [8]. «Навчання дією» - це структурований процес вивчення власного досвіду вирішення реального завдання, проблеми (реалізації проекту). Тут важливим є також евристичний підхід, що передбачає здатність ставити питання, які допомагають прояснити, що робити і як. Також надбанню власного досвіду допомагає одна з найбільш затребуваних новим поколінням форм педагогічного процесу - віртуальне освітнє середовище, яке сприятиме творчому осягненню й переробці інформації, значно посилюючи зв'язок змісту навчання з повсякденним життям, враховуючи і розвиваючи творчі компоненти мислення [2].

Особливими характеристиками такого навчання є те, що студенти:

- Вчать, виконуючи реальні завдання, активно діючи.
- Оперують та управляють різними джерелами інформації
- Вибирають і приймають різні рішення в контексті професійних ситуацій.
- Вчать мислити критично й творчо.

Тому в процесі навчання, завданням викладача, на наш погляд, є сприяння таким діям, в чому може допомогти навчальна діяльність за методом **ОПОРА** (про який ми вже писали в своїй статті, але наведемо тут основні положення, які пов'язані зі структурою нашої моделі):

- Орієнтувати студента (дати ясну структуру предмета, показуючи значення проблеми і підтримуючи інтерес);
- Презентувати матеріал (ввести нові знання в раніше засвоєний контекст);
- Об'яснити (навести приклади і дати необхідні пояснення як це «працює», спонукаючи до знаходження та вибору нової порції інформації),
- Розвинути (дати додатковий матеріал для закріплення і перевірки розуміння матеріалу та (само)контролю засвоєння);
- Апробувати (підтвердити відповідність досягнутого знання необхідному рівню шляхом включення в реальну тренувальну ситуацію).

На кожному етапі ефективним вбачається поступове вбудовування інформаційно-комунікаційних технологій, гармонійне поєднання традиційних та сучасних засобів навчання, зокрема широке використання ресурсів, що надає інформаційно-освітнє середовище.

І саме у технічному вузі у зв'язку з дефіцитом навчального аудиторного часу таке середовище допоможе вирішити «труднощі при створенні навчально-мовленнєвого режиму, який у дидактико-методичному плані замінює автентичне природне мовне середовище» [10].

Виходячи з запропонованого нами методу ОПОРА, який, до речі, ми застосовуємо при викладанні курсу «Теорія та практика перекладу» для нефілологічних спеціальностей та деяких теоретичних положень професійної іншомовної підготовки студентів, пов'язаних з концепціями

теорії діяльності (і зокрема мовленнєвої) І.А.Зимньої, О.М.Леонтєва та ін.; формування особистісних якостей фахівця Н.В.Кічук, В.А.Семиченко, І.О.Синиця та ін.; професійної орієнтації особистості Д.О.Закатнов, В.Ф.Моргун, В.В. Рибалка та ін.; технологій професійної підготовки студентів В.М.Вергасов, О.С.Гохберг, М.Б.Євтух, Н.Б.Лаврентєва та ін.; широкого використання комп'ютерних засобів у процесі підготовки до професійної діяльності О.П.Буйницька, Жалдак М. І., Ю.О.Жук, Г. М.Клейман та ін. нами була розроблена модель процесу формування іншомовної компетентності у студентів техніко-технологічних спеціальностей, яка складається з п'яти основних компонентів (які співвідносяться з етапами методу ОПОРА).

Модель включає *мотиваційний* (Орієнтувати), *когнітивний* (Презентувати), *конативний* (Об'яснити), *корекційний* (Розвинути) та *креативний* (Апробувати) компоненти, при цьому ціль навчання - формування іншомовної компетентності є одночасно системоутворювальним елементом та метою нашої діяльності (Див.Мал. 1).

Названі вище елементи системи взаємопов'язані (прямі лінії позначають одно- і двонаправлений зв'язок), але, як ми вже говорили, мотиваційний(цільовий) елемент є системоутворювальним елементом, тому зв'язок між цілями навчання і всіма іншими елементами є одностороннім, усі інші зв'язки є двосторонніми. Ця система існує в певному середовищі – інформаційно-освітньому середовищі, яке є спеціально організованим для вирішення певних освітніх завдань, до складу якого входять інформаційні об'єкти, засоби комунікації, способи одержання, переробки, використання, створення інформації, колективні (соціальні) та індивідуальні суб'єкти.

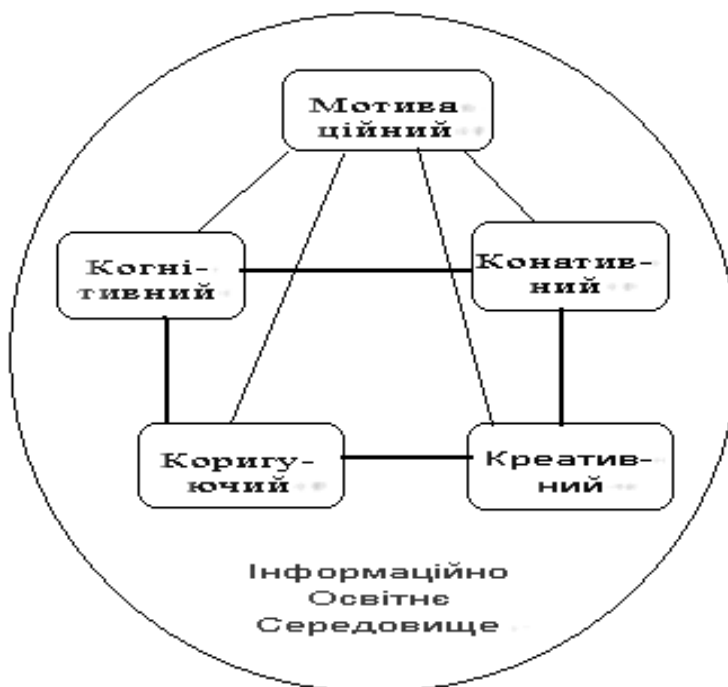
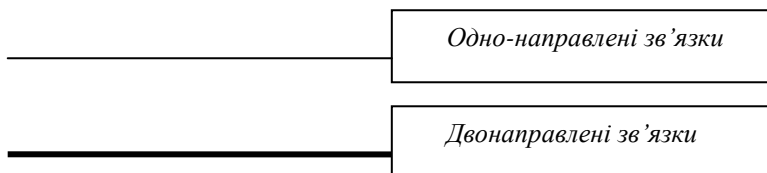

Рис. 1. Інтегративні компоненти формування іншомовної компетентності студентів

Мотиваційний компонент орієнтує студента в предметному та інформаційно-освітньому середовищі. Розглядає цілі навчання та їх зв'язок з майбутньою професійною діяльністю студента. Визначає завдання, які ставить суспільство перед студентами техніко-технологічних спеціальностей тощо.

Когнітивний компонент відповідає за ті знання, які будуть необхідні у майбутній професійній діяльності студента, за розвиток мислення і ерудиції фахівця, впроваджуючи педагогічну стратегію збагачення пізнавального інтересу, що призводить до вибору та залученню

до відповідної сфери діяльності. Саме тут роль викладача дуже важлива, який повинен володіти випереджаючим мисленням, і бути здатним до постійного оновлення, втягуючи в цей процес й студентів, консультуючи і супроводжуючи їх у пошуках в умовах існуючої надмірності інформації.

Конативний або процесуальний компонент, описує етапи формування іншомовної компетентності студентів. Уміння та навички, якими слід оволодіти задля досягнення певного рівня майстерності чи компетентності. Цей компонент краще будувати на принципах проектної діяльності, технології портфоліо, проблемних і пошукових завданнях, практиці спілкування на вебінарах та конференціях та інших інноваційних технологій навчання. Цей компонент реалізується за рахунок залучення студентів в насичене професійне комунікативне іншомовне середовище, різноманітне за своїм змістом, де студент може стати суб'єктом, а викладач здійснюватиме лише сприятливе входження в таке середовище.

Коригуючий або результативно-оцінюючий компонент відображає вдосконалення рівня сформованості іншомовної компетентності студента при проходженні всіх етапів навчання. Даний компонент не лише фіксує результати, але й здійснює моніторинг всього процесу формування іншомовної компетентності та (само)оцінювання й (само)контролю студентами власних досягнень за рахунок реалізації деяких інноваційних технологій.

І останній, креативний, або творчий, компонент ми вважаємо необхідним саме в наш час, коли важливими й головними стають не стільки операційно-технічні процедури і програми розв'язування вже визначених задач, скільки творчо продуктивний підхід для побудови чи формулювання нового, генерація гіпотез в процесі пошуку, навіть, науково - (технічна) фантазія.

Такий необхідний креативний компонент може включати використання завдань творчо-дослідницького характеру (веб-проекти, веб-квести, пошукові завдання різних форматів). Залучення студента в середовище повинно відбуватися вже на перших заняттях за рахунок виконання проектів і публікації результатів своєї діяльності в інформаційно-освітньому середовищі, таким чином, будуть розвиватися комунікативні, дослідницькі, творчі здібності та творчий потенціал студентів, і в подальшому він сам почне активно формувати своє іншомовне/вузькоспеціалізоване освітнє середовище за допомогою активної участі і набутого досвіду.

Розроблена модель структурує процес формування іншомовної компетентності студентів техніко-технологічних спеціальностей і дозволяє оцінити ступінь досягнення нашої мети – підготовки професійно компетентного випускника з високою якістю знань, активною життєвою позицією і відчуттям нового і творчого підходу до вирішення фахових проблем, здатного імплементувати у взаємовідносини із зарубіжними партнерами своє бачення і свій досвід творчої перетворюючої діяльності.

Як зазначає німецький вчений Рудольф Штіхве, професіоналізм саме і зорієнтований не на «систему знань», а на систему дій; особистісне ставлення до знання виражається застосуванням знань при здійсненні «активних дій» [11].

Висновки. Отже, застосування даної моделі, на наш погляд, здатне плідно вирішити низку дидактичних та методологічних проблем, що постали зараз перед нашою освітою, в світлі тих трансформаційних процесів, які вимагають безперервності навчання задля вирішення кола професійних завдань майбутніх фахівців техніко-технологічного профілю, а саме

- залучення студентів в насичене освітнє середовище за допомогою інтерактивних платформ і контекстних технологій;
- застосування активних педагогічних технологій, що сприяють формуванню іншомовної компетентності
- впровадження і використання в процесі навчання діяльнісного підходу
- посилення виховного потенціалу іншомовної компетентності в контексті гуманітаризації технічної освіти
- здатність критично аналізувати професійно значущу інформацію в умовах безперервної зміни змісту освіти та наростаючого обсягу знань тощо

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г.О. Гуманізація загальної та професійної освіти: суспільна актуальність і психолого-педагогічні орієнтири // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. К.: ВІПОЛ, 2000. С. 134–157.
2. Давидюк Н.М. Активізація творчого потенціалу особистості в процесі навчання // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Гуманізація освіти». Чернівці-Київ,

1997.

С. 520–524.

3. Два десятилетия реформ в высшем образовании Европы: 1980 и далее, Euridyce Studies, Euridyce European Unit, Brussels, 2000. <http://www.euridyce.org>

4. Державна національна програма "Освіта. Україна XXI століття". – К. : Райдуга, 1994. – 60 с.

5. Закон України „Про Вищу освіту” // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8 (07.03.2002). – С. 327.

6. Покушалова Л. В. Формирование иноязычной профессионально-ориентированной компетенции у студентов технического вуза / Л. В. Покушалова // Молодой ученый. — 2011. —Т.2, №3. — С. 151–154

7. Профессиональная компетентность и мобильность педагогических кадров. Социально-педагогические и психологические аспекты (материалы конференции). - СПб., ИОВ РАО, 1994. - 193 с.

8. Семиченко В.А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошук, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К.: ВІПОЛ, 2000. – С. 176–203.

9. Формирование общества, основанного на знаниях: Новые задачи высшей школы Доклад Всемирного Банка. Издательство «Весь Мир», 2003

10. Шмирова О.В. Педагогічні умови використання аудіовізуальних засобів навчання іноземної мови у професійній підготовці менеджерів-аграріїв [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Шмирова Ольга Володимирівна ; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2004. – 232 арк.

11. Stichweh, Rudolf, 1994: Wissenschaft, Universität, Professionen: Soziologische Analysen. Frankfurt a.M.: Suhrkamp.

Е.А. Яременко-Гасюк

ВЛИЯНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ РОСТ СТУДЕНТОВ ТЕХНИКО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Резюме. В статье говорится о важности формирования иноязычной компетентности как одной из ключевых задач, решение которой будет способствовать инновационному развитию отечественного образования. В этом же контексте должна проходить и профессиональная подготовка студентов технико-технологических специальностей (ТТС), которые в будущем будут определять процесс гармоничного внедрения нашей страны в мировое сообщество. Поэтому в основу реформирования технико-технологического образования целесообразно было бы положить компетентностный и деятельностный (прагматический) подходы, которые вместе с применением новейших информационно-коммуникативных технологий в контексте информационно-образовательной среды обеспечат эффективный рост личности студента не только за счет полученных знаний, но и за счет приобретения собственного опыта и развития творческого мышления. В статье приводится модель формирования иноязычной компетентности студентов ТТС в условиях информационно - образовательной среды и характеристика каждого из ее компонентов. Отмечается важность введения творческого компонента, который именно сейчас, в условиях реформирования системы образования, должен отвечать за формулирование новых идей и генерацию нового мировосприятия в процессе профессионального роста студентов ТТС.

Ключевые слова: формирование иноязычной компетентности, информационно-образовательная среда, деятельностный подход, компетентностный подход, творческий потенциал

О.О. Yaremenko-Gasiuk

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE AT THE PROFESSIONAL GROWTH OF TECHNICAL AND TECHNOLOGICAL SPECIALTIES STUDENTS

Summary. The paper discusses the importance of the formation of foreign language competence as one of the key problems, the solution of which will contribute to the innovative development of national education. In the same context, we should do the training of students of technical and technological specialties (TTS), which in the future will determine the process of harmonious introduction of our

country into the world community. Therefore, as the basis for the reform of technical and technological education, it would be advisable to put the competence and activity (pragmatic) approaches, which, together with the latest information and communication technologies in the information and educational environment context, ensure the effective growth of the student's personality, not only due to the knowledge gained, but also through the acquisition of own experiences and development of creative thinking. The article provides a model of foreign language competence formation for TTS students in terms of information - educational environment and the characteristics of each of its components. The article noted the importance of introducing a creative component, which is now, in terms of reforming the educational system, should be responsible for the formulating of new ideas and generating new perception of the world in the process of professional development of TTS students.

Keywords: foreign language competence formation, informational and educational environment, activity approach, competence approach, creative potential